

СТАН БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ БУДІВЕЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ГІПЕРМАРКЕТІВ

Розглянуто будівельну галузь як одну з провідних галузей економіки, від якої залежить функціонування всієї системи господарювання. За результатами статистичних досліджень здійснено оцінку її сучасного стану; окреслено взаємозв'язок між будівельною галуззю та будівельно-господарськими гіпермаркетами в структурі будівельного комплексу. Визначено основні проблеми будівельної галузі; здійснено аналіз загроз економічній безпеці будівельної галузі. Визначено вплив будівельної галузі на економічну безпеку будівельно-господарських гіпермаркетів.

Ключові слова: будівельна галузь, будівництво, економічна безпека будівельно-господарських гіпермаркетів.

Постановка проблеми. Будівельна галузь України є однією з провідних галузей економіки, від якої залежить функціонування системи господарювання. Будівництво створює значну кількість робочих місць і споживає продукцію різних галузей економіки, у зв'язку з чим зазначена галузь може виконувати в економіці України і мобілізуючу роль, спрямовану на її розвиток, і дестабілізуючу, створюючи загрози для підприємств. У сучасних умовах господарювання в будівельній галузі України тривають трансформаційні процеси, які характеризуються посткризовими ознаками. З одного боку, спостерігається зростання показників діяльності підприємств будівельної галузі, з іншого боку, – їх рівень не досяг докризових значень [5].

Для функціонування та розвитку будівельної галузі значну роль виконують будівельно-господарські гіпермаркети, які реалізують зв'язувальну функцію між виробництвом будівельних матеріалів і будівництвом. Їх економічний стан, своєю чергою, також значною мірою залежить від стану справ у цій галузі. Крім того, конкурентоспроможність будівельно-господарських гіпермаркетів потребує відповідного моніторингу стану будівельної галузі, визначення її сильних і слабких сторін, а особливо, з точки зору їх економічної безпеки, виявлення загроз. Управління діяльністю будівельно-господарських гіпермаркетів у сучасних умовах без такої інформації може призвести до виникнення

тих чи інших загроз. Тому є необхідність у здійсненні наукового аналізу основних показників функціонування будівельної галузі через призму їх впливу на економічну безпеку будівельно-господарських гіпермаркетів.

Стан дослідження. Аналіз наукових досліджень доводить, що питання розвитку та проблем будівельної галузі в Україні досліджували такі науковці, як К. І. Бобков, В. В. Бузирьова, А. Ф. Гойка, А. В. Грінченко, С. В. Дзюбенко, І. В. Молчанов, І. С. Степанова, А. М. Тугай, Л. М. Чистов та ін. У дослідженнях вони розкривають здебільшого різноманітні економічні аспекти функціонування будівельної галузі України.

Фрагментарно висвітлив окреслену проблему у дисертаційній роботі А. М. Новак. Він зважив на те, що сьогодні в Україні знижується виробничо-господарський потенціал будівельних підприємств, негативно впливають макроекономічні процеси (знижується обсяг промислової і будівельної продукції, імпорт і експорт товарів, зростає заборгованість із заробітної плати, кількість зареєстрованих безробітних та ін.), спостерігається нестабільне соціально-економічне становище та ін. [5].

Проте, незважаючи на доволі великий обсяг досліджень розглядуваної теми, окремої розробки, що стосувалася б аналізу стану та її впливу на економічну безпеку будівельно-господарських гіпермаркетів, не здійснено, що й спонукає до наукових пошуків.

Мета статті – аналіз стану будівельної галузі та визначення її впливу на економічну безпеку будівельно-господарських гіпермаркетів.

Виклад основних положень. Будівництво – дуже чутливий показник стану економіки країни. Так, фаза підйому в економіці найперше відчувається саме у будівництві, бо швидко збільшуються капіталовкладення в основні фонди.

Зростання рівня життя населення відображається на розширенні житлового й соціально-культурного будівництва. У фазах спаду й кризи темпи зниження обсягів будівництва чи не найбільші серед інших галузей економіки. Водночас будівництво може стати важливим регулятором розвитку економіки [7, с. 282–284].

За природою будівництво має комплексний характер, у зв'язку з чим на практиці функціонує як будівельний комплекс.

До будівельного комплексу належать: промисловість будівельних матеріалів; виробництво будівельних конструкцій; будівництво та проектно-конструкторські і дослідні роботи у галузі будівництва. Він повинен значно впливати на визначення темпів і масштабів виробництва та розміщення виробництва [3, с. 173–174].

Будівельний комплекс тісно пов'язаний з іншими галузями економіки, у результаті чого створюється значна частина нових основних фондів виробничої і невиробничої діяльності та проводиться реконструкція діючих. З іншого боку, комплекс є споживачем продукції багатьох галузей. Так, будівництво використовує 10% продукції машинобудування, 20% прокату чорних металів, 40% лісоматеріалів. Воно споживає також вироби хімічної промисловості (лаки, фарби, пластмаси). Для продукування будівельних матеріалів потрібна велика кількість палива, іноді й води. Будівельні матеріали, конструкції є важливою складовою вантажообігу транспорту [6].

Промисловість будівельних матеріалів охоплює комплекс галузей, які виробляють будівельні матеріали, виготовляють деталі і конструкції для всіх видів будівництва. Основна її продукція: стінові матеріали (цегла, бетонні, гіпсові, піно- та шлакоблоки, панелі), в'язучі матеріали (цемент, вапно, гіпс), покрівельні (черепиця, шифер, металочерепиця, толь, руберойд), облицювальні матеріали (керамічна, глазурована і кислотривка плитка, синтетичні і металеві листи), а також ізоляційні матеріали, скло, вироби з полімерної сировини, санітарно-технічні вироби, смоли, клейкі речовини, лінолеум, деталі з каменю, дерево і вироби з нього, деревостружкові плити [7].

Значні обсяги зазначеної продукції реалізуються виробником кінцевому споживачеві через торговельну мережу, де основною ланкою є будівельно-господарські гіпермаркети (рис. 1).

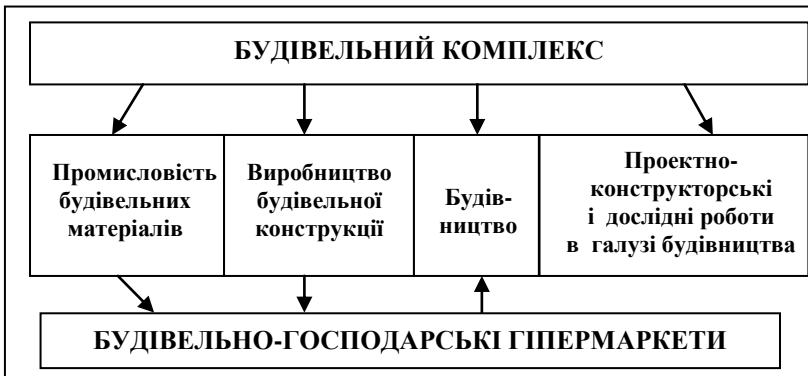

Рис. 1. Місце будівельно-господарського гіпермаркету у структурі будівельного комплексу*

* Власна розробка автора.

Незважаючи на невисоку частку будівництва у доданій вартості ВВП України за 2012 рік та на початку 2013 року, який становив від 2,2 до 3,1%, будівельній галузі належить значна роль у структурі формування внутрішнього валового продукту, адже її робота тісно пов'язана з іншими галузями економіки. Будь-які значні коливання у будівельній галузі відразу спричиняють зміну в господарській діяльності господарчих суб'єктів, що тісно пов'язані з будівництвом.

Обсяги виробництва будівельної продукції мають важливе значення для економічного стану будівельно-господарських гіпермаркетів, оскільки через них значна її частка доходить до споживача. Цей обсяг можна відстежити через динаміку індексів виконання будівельних робіт, що подана на рис. 2.

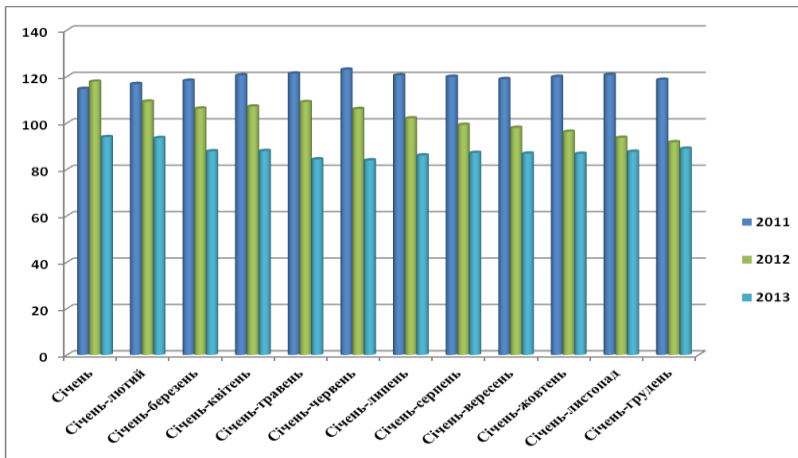

Рис. 2. Динаміка індексів виконання будівельних робіт протягом 2011–2013 рр.

Джерело: складено автором за [2].

2011–2013 рр. будівельна галузь України зазнавала як збільшення, так і скорочення обсягів виробництва будівельної продукції. У 2011 році усі часові періоди за кількістю місяців від січня до будь-якого місяця року продемонстрували стабільний ріст обсягів виконаних будівельних робіт із помітним нарощенням відносних показників у II кварталі. 2012 року ця динаміка помітно погіршилася, в результаті чого лише у січні-травні були зафіксовані показники росту. Проте по-

казники індексів виконання будівельних робіт лише зменшувалися, досягнувши позначки 86% січня-грудня до відповідного періоду 2011 року. 2013 року динаміка індексів не змінила свій напрям регресії, досягнувши показника у 82,2% у січні-травні 2013 року до відповідного періоду 2012 року [2].

Стрімкий спад індексів виконання будівельних робіт утворився в категорії інженерних споруд, досягнувши показника 77,4%, що, своєю чергою, пов'язано зі значними обсягами будівництва, яке здійснювалося до Євро-2012. Загальний спад промислового виробництва та уповільнення виробничої активності господарчих суб'єктів позначилися на будівництві нежитлових споруд, де було також зафіксовано спад до 80,9% відповідного періоду, а індекс у житловому будівництві, навпаки, підвищився на 2,4% [2].

Подальше зменшення індексів будівельної продукції та обсягів виконаних будівельних робіт загрожує скороченням обсягів виробництва товарів і надання послуг господарчими суб'єктами, які тісно пов'язані галузевими зв'язками з будівництвом, підвищенням рівня безробіття та неповної зайнятості, зменшенням надходжень до місцевих бюджетів і збільшенням довгобудів у категоріях будівництва, де спостерігалось найбільше скорочення.

Будівництво в Україні занепадає: основні фонди зношені майже на 60%, у середньому на одну родину вони втричі менші, ніж у Росії, та вчетверо, ніж у Литві. Порівняно із західноєвропейськими країнами, забезпеченість житлом в Україні менша у 3–5 разів [1].

Основною проблемою розвитку будівництва залишається збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва. З метою підтримки рівня рентабельності будівельні компанії вимушені підвищувати вартість робіт та послуг, що в результаті негативно впливає на динаміку попиту з боку замовників (інвесторів).

Збитковість будівництва зменшує його інвестиційну привабливість. 2011 року кількість збиткових компаній перевищувала 55% від загальної кількості підприємств галузі. Повільне зростання довгострокового кредитування також обмежувало можливості для нарощування фінансування інвестиційних проектів. Скорочення обсягів наданих позик громадянам і нефінансовим корпораціям на придбання, будівництво та реконструкцію об'єктів істотно знижувало попит на них.

На думку Є. П. Качана, з якою можна цілком погодитися, у будівельній галузі є низка проблем.

Основні з них такі:

– відсутність джерел фінансування будівництва (значне скорочення обсягів державних централізованих капітальних вкладень,

зменшення інвестиційних можливостей більшості суб'єктів господарювання, зубожіння значної кількості людей);

- високий ступінь зношення основних фондів, їх занедбаність унаслідок відсутності інвестиційного попиту;

- недосконала система ціноутворення;

- бюрократичні перешкоди на шляху реалізації інвестиційних проєктів;

- відсутність рівних правових умов діяльності для всіх учасників інвестиційного процесу;

- недосконала система механізмів нормативно-правового регулювання економічних, соціальних і правових відносин у житловій сфері (наприклад, відсутній законодавчо врегульований механізм майнової відповідальності за порушення умов договору підядру).

Але першочерговою проблемою, яка постає перед будівельною галуззю на нинішньому етапі, є питання створення в Україні сприятливого інвестиційного клімату, реальних фінансово-кредитних механізмів для стимулювання промислового та житлового будівництва з метою підвищення конкурентоспроможності галузі [6, с. 240–242].

Аналізуючи стан справ у будівельній галузі, можна зауважити, що є низка дестабілізуючих факторів, які негативно впливають на обсяги будівництва, що, своєю чергою, може призвести до скорочення виробництва та реалізації через будівельно-господарські гіпермаркети будівельної продукції. Для відповіді на питання, чи можуть вони бути загрозою для діяльності будівельно-господарських гіпермаркетів, було використано авторську методику діагностики загроз [8]. Результати подано у таблиці.

Таблиця

Оцінка загроз безпеці будівельної галузі

№ з/п	Зміст загрози	Ймовірність загрози	Величина можливого збитку	Інтегральний показник впливу загрози
1	2	3	4	5
1.	Брак необхідних фінансових та організаційних перетворень у будівельній галузі	0,62 0,68 0,69 0,59 0,66 0,60	2 3 2 2 2 2	Помірна загроза (0,35)
2.	Зниження фінансового та виробничого потенціалу підприємств	0,65 0,75 0,80 0,73 0,62 0,77	3 3 3 3 2 2	Значна загроза (0,52)

<i>Продовження таблиці</i>				
1	2	3	4	5
3.	Скорочення обсягів інвестування, при низькому рівні залучення іноземних інвестицій	0,47 0,54 0,60 0,44 0,45 0,58	2 2 2 3 2 2	Помірна загроза (0,27)
4.	Зменшення інвестиційної привабливості будівництва, у зв'язку з його збитковістю	0,79 0,87 0,93 0,88 0,76 0,86	3 3 4 3 3 3	Значна загроза (0,66)
5.	Обмеженні можливості фінансування інвестиційних проєктів, у зв'язку з повільним зростанням довгострокового кредитування	0,29 0,35 0,40 0,33 0,26 0,41	2 2 2 1 2 2	Незначна загроза (0,15)
6.	Зниження попиту на придбання, будівництво та реконструкцію об'єктів з причини скорочення обсягів надання позик громадянам і нефінансовим корпораціям	0,48 0,54 0,44 0,60 0,56 0,52	2 2 2 2 3 2	Помірна загроза (0,40)
7.	Високий ступінь зношення основних фондів, їх занедбаність	0,45 0,62 0,55 0,59 0,49 0,57	3 2 2 2 2 2	Помірна загроза (0,31)
8.	Збільшення собівартості робіт через подорожчання основних складових будівництва	0,39 0,25 0,29 0,41 0,43 0,50	1 2 2 2 2 3	Незначна загроза (0,17)

Джерело: складено автором за [8].

Як зрозуміло з наведеної таблиці, значними загрозами для будівельної галузі є зниження фінансового і виробничого потенціалу підприємств (0,52%) та зменшення інвестиційної привабливості будівництва у зв'язку з його збитковістю (0,66%).

Інші фактори негативно впливають на функціонування ринку будівельних матеріалів та галузь загалом, проте суттєво дестабілізувати діяльність будівельно-господарських гіпермаркетів не спроможні. Це пояснюється тим, що їх торговельна діяльність пов'язана з продажем супутніх товарів, які становлять лівову частку доходу підприємства.

Висновок. Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що несприятливий інвестиційний клімат у будівельній галузі та низька фінансова спроможність фізичних й юридичних осіб негативно впливають на попит будівельної продукції та послуг, що, своєю чергою, створює умови для зменшення обсягів їх виробництва. Така ситуація створює несприятливі умови для торговельної діяльності будівельно-господарських гіпермаркетів. Сьогодні суттєвої реальної загрози для них, пов'язаної зі станом справ у будівельній галузі, немає, оскільки їх діяльність диверсифікована, тобто, окрім будівельних, будівельно-господарські гіпермаркети реалізують також і супутні товари.

1. Биба В. В. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / В. В. Биба, В. С. Гаташ // Зб. наук. праць Полтавського національного технічного інституту. Серія: галузеве машинобудування, будівництво. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – Вип. 4 (39). – Т. 2. – С. 3–9.

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Лишиленко В. І. Регіональна економіка: підручник для студ. вищ. навч. закладів / В. І. Лишиленко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 384 с.

4. Про затвердження Державної цільової соціально-економічної програми будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 роки: Постанова КМУ від 11 листопада 2009 р. № 1249 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

5. Новак А. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення моніторингу фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Анатолій Миколайович Новак. – Х., 2013. – 245 с.

6. Регіональна економіка: підручник / за ред. Є. П. Качана. – К.: Знання, 2011. – 670 с.

7. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник. – 7-ме видання, стереотипне / за ред. В. В. Ковалевського, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенова. – К.: Знання, 2005. – 455 с.

8. Франчук В. І. Методика діагностики загроз соціальним системам / В. І. Франчук. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. – 17 с.

Франчук В. И., Волянук В. В. Стан строительной отрасли и ее влияние на экономическую безопасность строительно-хозяйственных гипермаркетов

Рассмотрена строительная отрасль как одна из ведущих отраслей экономики, от которой зависит функционирование всей системы ведения

хозяйства. По результатам статистических исследований проведена оценка ее современного состояния; очерчена взаимосвязь между строительной отраслью и строительно-хозяйственными гипермаркетами в структуре строительного комплекса. Определены основные проблемы строительной отрасли; проанализированы угрозы экономической безопасности строительной отрасли. Определено влияние строительной отрасли на экономическую безопасность строительно-хозяйственных гипермаркетов.

Ключевые слова: строительная отрасль, строительство, экономическая безопасность строительно-хозяйственных гипермаркетов.

Franchuk V. I., Volyanyuk V. V. State of the construction industry and its impact on economic security construction-economic hypermarkets

We consider the construction industry as one of the leading sectors of the economy which determines the functioning of the economic system; noted that this sector can play in the economy of Ukraine as a catalytic role aimed at its development and destabilizing, thus creating a threat to certain enterprises; characterized warehouse building complex which includes: construction materials, construction of structures, namely the construction and design, research work in the construction industry; intercommunication is outlined between building industry and construction-economic hypermarkets in the structure of building complex; on results statistical researches the estimation of her is conducted the modern state; the basic problems of building industry are certain; analyzing the state of businesses in building industry evidently, that a row of destabilizing factors that negatively influence on the volumes of building is, that can result the turn in a decline in a production and realization through construction-economic hypermarkets of building products; in accordance with methodology of diagnostics of threats the analysis of threats is conducted economic to safety of building industry and certainly, that unfavorable investment climate in building industry and subzero financial possibility of physical and legal persons negatively effect on demand of building products and services, that creates terms the turn for reduction of volumes them; analyzed that this situation creates a hostile environment for trade and economic construction of hypermarkets the influence of the construction industry on the economic security of construction-economic hypermarkets and proved that today a significant threat to them related to the situation in the construction industry, not because diversified their activities, that is, except for building construction and household goods hypermarkets sell related products.

Key words: construction industry, construction, economic security and construction-economic hypermarket.

Стаття надійшла 23 жовтня 2014 р.